

## Yerel Yönetimlerde Spor Tabanlı Toplum Gelişimi

Gül Eda Burmaoğlu<sup>1</sup>

### Özet

Bu bölüm, yerel yönetimlerin spor yoluyla toplumsal gelişimi destekleme kapasitesini kuramsal ve uygulamalı çerçevede incelemektedir. Spor, günümüzde yalnızca fiziksel aktivite değil; sosyal bağ kurma, toplumsal içermek, sağlık eşitliğini güçlendirme, gündelik yaşamın demokratikleştirilmesi ve kamusal alanın kolektif kullanımının teşvik edilmesi gibi çok boyutlu toplumsal işlevlere sahiptir. Sporla Gelişim (Sport for Development and Peace-SDP) yaklaşımı, sporun toplumsal etki üretme gücünün kendiliğinden değil, kapsayıcı, erişilebilir ve yaşam döngüsü temelli program tasarımlarıyla mümkün olduğunu vurgular. Bu çerçevede yerel yönetimler yalnızca tesis sağlayıcısı değil; topluluk kolaylaştırıcısı, sosyal politika aktörü ve mekânsal planlamanın kamusal yönünü öne çıkaran yapılar olarak konumlandırılmaktadır.

Türkiye’den İstanbul, İzmir, Ankara ve Eskişehir örnekleri; kadınların spora katılımlarında güvenli ve erişilebilir mekân tasarımı, engelli bireyler için evrensel tasarım yaklaşımı, gençler ve göçmen topluluklar için akran temelli uyum programları ve mahalle ölçekli spor ekosistemlerinin geliştirilmesinin toplumsal etkiyi artırdığını göstermektedir. Ayrıca gönüllülük temelli spor toplulukları sosyal sermayeyi güçlendirmekte ve yerel yurttaşlık bilincini desteklemektedir. Sonuç olarak spor, yerel yönetimlerin sağlık, toplumsal eşitlik, aidiyet, dayanışma ve kamusal yaşam kalitesi üretme süreçlerinde dönüştürücü bir politika aracı olarak stratejik önem taşımaktadır.

### Giriş

Spor, günümüz kent yaşamında yalnızca bir fiziksel aktivite biçimi olmaktan çıkarak toplumsal etkileşim, sağlık eşitliği, sosyal içermek ve

1 Doç. Dr., Atatürk Ün., Spor Bilimleri Fakültesi, ORCID: 0000-0001-9109-5479, gboglu@atauni.edu.tr

kamusal ortak yaşam kültürü gibi geniş bir dizi toplumsal değerin üretildiği önemli bir alan haline gelmiştir. Kentleşmenin hızlanmasıyla birlikte toplumsal ilişkilerin zayıflaması, bireysel izolasyonun artması, hareketsiz yaşam biçimlerinin yaygınlaşması ve kronik hastalıkların toplumsal ölçekte yaygınlaşması sporun yerel yönetim düzeyinde kamusal bir politika aracına dönüşmesine neden olmaktadır (Coalter, 2013; World Health Organization, 2018). Belediye yönetimleri artık yalnızca spor tesisleri inşa eden idare birimleri değil toplumsal bütünleşme, sağlık destek programları, dezavantajlı grupların topluma katılımı, sosyal dayanışma ağlarının güçlendirilmesi ve kapsayıcı kamusal alan yönetimi gibi konularda aktif rol oynayan sosyal aktörlerdir.

Özellikle Global Action Plan on Physical Activity 2018–2030 (GAPPA), fiziksel aktivitenin toplumsal düzeyde arttırılmasının ancak “aktif toplum, aktif çevre, aktif insanlar ve aktif sistemler” modelinin yerel yönetimler tarafından bütüncül biçimde uygulanmasıyla mümkün olacağını vurgulamaktadır (WHO, 2018). Bu yaklaşımda spor, bireyin kişisel tercihi olarak değil çevresel, ekonomik, kültürel ve kurumsal koşulların ortak ürünü olarak kavramsallaştırılır. Dolayısıyla bir belediye sporu desteklemek istediğinde yalnızca tesis açmakla değil mekânsal erişilebilirliği artırmak, güvenli yürüyüş rotaları oluşturmak, toplumsal cinsiyet eşitliğini gözetmek, engelli bireyler için evrensel tasarım uygulamak, toplumsal ayrılmayı azaltan sosyal programlar kurgulamak ve gönüllülük kültürünü teşvik etmek gibi çok boyutlu adımlar atmak zorundadır (Grundy-López, 2024).

Sporun toplumsal kapsayıcılık ve toplum inşasındaki rolü, özellikle kadınlar, gençler, engelli bireyler, yaşlılar ve göçmen topluluklar gibi gruplar açısından önemli bir etki alanı yaratmaktadır (Schulenkorf, Sherry & Rowe, 2016). Bu gruplar çoğu kentte kamusal mekânda daha görünmez ve daha az temsil edilen topluluklardır. Spor, bu gruplar için yalnızca fiziksel aktivite değil bir hak talebi ve görülme biçimi anlamına gelir. Spor yoluyla bireyler kamusal alanda yer edinir, sosyalleşir, akran ilişkileri geliştirir, aidiyet duygusu kurar ve toplumsal üretimin parçası haline gelir (Stride et al., 2018).

Türkiye bağlamında son yıllarda birçok büyükşehir ve ilçe belediyesi spor ve rekreasyon programlarını sağlık, kapsayıcılık ve sosyal dayanışma perspektifiyle yeniden konumlandırmaktadır. Ancak belediyelerin bu alandaki başarısı yalnızca tesis sayısı veya etkinlik sayısı ile ölçülemez. Esas belirleyici olan erişim adaleti, programların kapsayıcı niteliği, katılımın sürdürülebilirliği ve toplumsal dönüşüm kapasitesidir. Bu nedenle bu kitap bölümü, yerel yönetimlerin spor yoluyla toplum gelişimini nasıl planladığını, yönettiğini ve değerlendirdiğini çok boyutlu bir perspektifle incelemektedir.

## Kuramsal Çerçeve

### Sporun Toplumsal Değer Üretme Kapasitesi

Sporun toplumsal gelişim ve barış için bir araç olarak ele alınması literatürde Sport for Development and Peace (SDP) veya kısaca Sporla Gelişim Yaklaşımı olarak bilinmektedir (Coalter, 2013; Schulenkorf, 2022). Bu yaklaşım, sporun sağladığı etkileşim ve ortak deneyim üretme kapasitesi sayesinde bireyler arasında güven ve dayanışmanın güçlendirilebileceğini öne sürer. Ancak literatür, sporun olumlu toplumsal sonuçlarının kendiliğinden gerçekleşmediğini aksine programların bilinçli olarak kapsayıcı ve eşitlikçi biçimde tasarlanması gerektiğini vurgular (Grundy-López, 2024). Yani spor, doğru tasarlanmadığında dışlama, rekabetçi hiyerarşiler ve toplumsal eşitsizlikleri yeniden üretebilir.

Bu nedenle sporun toplumsal değer üretme kapasitesinin açığa çıkması katılım bariyerlerinin sistematik olarak kaldırılması, kapsayıcı program tasarımı, erişim eşitliği ve gönüllülük temelli topluluk inşası ile mümkündür. Özellikle düşük gelirli mahallelerde kamusal spor alanları yalnızca fiziksel aktivite değil aynı zamanda güvenli sosyal buluşma mekânları, sosyal sermaye üretim noktaları ve dayanışma alanları işlevi görür (Stride et al., 2018).

### Varlık Temelli Toplum Gelişimi ve Spor

Toplum gelişimi literatürü, toplulukların yalnızca ihtiyaçları doğrultusunda değil sahip oldukları güçler, bilgi birikimi, yerel ilişkiler ve dayanışma ağları üzerinden güçlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu yaklaşım Varlık Temelli Toplum Gelişimi (Asset-Based Community Development – ABCD) olarak bilinir (Kretzmann & McKnight, 1993). Spor, bu varlıkların birbirine bağlanmasını sağlayan kolektif sosyal etkileşim zeminleri oluşturur. Mahalle kulüpleri, okul bahçeleri, gönüllü gruplar, gençlik toplulukları ve yerel parklar spor aracılığıyla topluluk sermayesinin işleyen parçaları haline gelir (Marlier et al., 2014).

Bu bakış açısı, sporun dışarıdan yaratılacak bir hizmet modeli değil toplulukla birlikte üretilen bir katılım kültürü olması gerektiğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla belediyeler, spor programlarında yalnızca “sunucu” değil “kolaylaştırıcı ve eş-üretici” konumunda yer almalıdır.

### Sosyal İçerme, Erişim ve Eşitsizlik

Toplumsal içerme politikalarında sporun rolü, sosyal dışlanmanın çok boyutlu yapısı nedeniyle karmaşıktır. Sosyal dışlanma ekonomik yoksunluk, fiziksel engeller, kültürel normlar, güvenlik algısı ve mekânsal yalıtılmışlık

gibi bir dizi etmenin kesişiminde ortaya çıkar (Maxwell, 2013). Bu nedenle belediyelerin spor politikalarında erişim hakkı, kültürel uygunluk, fiziksel güvenlik, ekonomik erişilebilirlik ve toplumsal saygınlık aynı düzeyde ele alınmalıdır.

Kadınların beden algısı ve güvenlik kaygıları engelli bireylerin hareket zinciri kesintileri, gençlerin stigma deneyimleri, göçmen toplulukların dil ve kültür bariyerleri, yaşlı bireylerin kent içinde hareket kabiliyeti kısıtları spora katılımı etkileyen temel belirleyicilerdir (Arumi-Prat, 2025). Dolayısıyla sosyal içermeye, yalnızca “katılabilirsiniz” demek değil katılımı mümkün ve sürdürülebilir kılan koşulları örgütlemek anlamına gelir.

### **Yerel Yönetimlerde Spor Yönetişimi Ve Politika Çerçevesi**

Yerel yönetimler, sporun toplumsal etkilerini dönüştürme kapasitesine sahip en kritik kurumsal yapıların başında gelmektedir (Alaeddinoğlu, 2024). Çünkü belediye ölçeği ulusal politikalara kıyasla günlük yaşam pratikleri ile çok daha doğrudan temas kuran ve toplumun kültürel, mekânsal ve sosyoekonomik çeşitliliğini doğrudan gözlemleyebilen yönetim düzeyidir (Grundy-López, 2024). Bu nedenle sporun toplumsal kapsayıcılık, sağlık çeşitliği ve sosyal bütünleşme amaçlarıyla kullanılması yerel ölçekte hem mekânsal planlama hem de sosyal politika yaklaşımını gerektirir.

Dünya Sağlık Örgütü’nün GAPPA çerçevesi, yerel yönetimlerin spor politikalarını aktif toplum (katılım kültürü), aktif çevre (erişilebilir mekân), aktif insanlar (yaşam boyu aktivite) ve aktif sistemler (kurumsal iş birliği ve veri yönetimi) kavramları üzerinden kurgulamasını önermektedir (WHO, 2018). Bu model belediyelerin spor politikasının yalnızca “tesisleşme” ya da “etkinlik takvimi oluşturma” olmadığını aynı zamanda kent topografyasının, ulaşım altyapısının, gündelik yaşam rotalarının ve kamusal alan kullanım biçimlerinin yeniden düzenlenmesini gerektirdiğini göstermektedir.

Türkiye’de spor politikaları, özellikle büyükşehir belediyeleri kapsamında son yıllarda kapsayıcılık ve toplumsal fayda temelli dönüşüm geçirmektedir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) Spor İstanbul çatısı altında yürütülen programlar sporun yalnızca performansla dayalı kulüp modelinden çıkarılarak mahalle temelli katılım modeli ile yeniden şekillendirildiğini göstermektedir. Kadınlara özel seanslar, ücretsiz başlangıç spor programları, açık alan spor istasyonları, sahil yürüyüş hatları, halk koşuları, gönüllü liderlik akademileri ve engelli bireyler için uyarlanmış spor atölyeleri, bu dönüşümün uygulanabilirliğini ortaya koymaktadır. Spor İstanbul’un yıllık faaliyet ve sosyal etki raporlarında özellikle kadın katılım oranlarında artış, engelli erişilebilirlik kapsamında tesis dönüşümleri ve toplum yararı odaklı

gönüllülük ağlarının genişlemesi ölçülebilir çıktılar olarak raporlanmaktadır (Spor İstanbul, 2023; 2024).

İzmir Büyükşehir Belediyesi ise spor politikalarını “Herkes İçin Spor” ilkesi doğrultusunda mahalle ölçekli rekreasyon programları, koşu ve bisiklet yolları, yüzme kursları ve su sporları merkezleri ile desteklemekte ayrıca kadın yürüyüş grupları, kadın bisiklet toplulukları ve mahalli spor kulüplerine destek mekanizmaları ile toplumsal cinsiyet odaklı katılımı güçlendirmektedir (İzmir BB Spor Daire Başkanlığı, 2024).

Ankara ve Eskişehir belediyelerinde ise park içi spor alanları, mahalle spor sahaları, yaşlılara yönelik esneklik ve denge atölyeleri ve gençler için açık alan basketbol/mini futbol sahaları ön plana çıkmaktadır (Ankara BB, 2023; Eskişehir BB, 2024). Bu iki şehirde dikkat çeken bir diğer nokta sporun sosyal hizmet birimleri ile entegrasyonu yani sporun yalnızca beden eğitimi alanı değil aynı zamanda psikososyal iyilik halinin desteklendiği bir sosyal program aracı olarak kullanılmasıdır.

Bu uygulamalar, Türkiye’de belediye spor politikalarının tesisten programa, programdan topluluk oluşturmaya, topluluktan sosyal dönüşüme evrilen bir gelişme çizgisi izlediğini göstermektedir. Ancak başarı, uygulamaların adil erişim, süreklilik, izleme-değerlendirme ve katılımcı geri bildirim üretme mekanizmaları ile desteklenmesine bağlıdır (Bates, 2020).

## **Kadınlar İçin Rekreasyon Programları Ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği**

### **Kadınların Spora Katılımında Yapısal ve Kültürel Engeller**

Kadınların spora katılım düzeyi toplumların toplumsal cinsiyet rejimlerinin en görünür yansımalarından biridir. Kadınların spor alanında dışlanma deneyimleri beden algısı, güvenlik, toplumsal normlar, mekânsal erişim, ekonomik yük ve aile içi bakım emeği gibi çok sayıda faktörün kesişiminde ortaya çıkar (Evans & Sleap, 2023). Özellikle kentlerde kadınların kamusal alanı kullanma hakkı, yalnızca fiziksel erişim değil, “kendini oraya ait hissedebilme” üzerinden şekillenir (Dubey, 2025). Dolayısıyla belediye politikalarının kadın katılımını artırabilmesi için hem mekânsal hem kültürel bariyerleri eş zamanlı olarak ele alması gerekir.

### **Belediye Programlarında Güvenlik, Konfor ve Mahremiyet Tasarımı**

Kadın spor programlarının sürdürülebilirliği güvenli mekân tasarımı ile doğrudan ilişkilidir. İBB ve İzmir BB örneklerinde olduğu gibi spor tesislerinde kadınlara özel saatler, kadın eğitmen istihdamı, aydınlatılmış

yürüyüş rotaları, çocuk bakım odaları ve toplu taşıma entegrasyonuna sahip tesis planlamaları, katılım oranlarını anlamlı şekilde artırmaktadır (Spor İstanbul, 2024). Bu uygulamalar, uluslararası literatürde de “güçlendirici mekânsal tasarım” (empowerment-oriented spatial design) olarak adlandırılmaktadır (Grundy-López, 2024).

### Yaşam Döngüsü Temelli Program Tasarımı

Kadınların spora katılımını artırmak için programların yaşam döngüsü odaklı yapılandırılması önemlidir:

- Ergenlik döneminde beden farkındalığı ve özgüveni güçlendiren grup aktiviteleri
- Doğum sonrası dönemde pelvik taban sağlığı ve sosyal destek ağı çalışmaları
- Orta yaş ve menopoz döneminde kemik yoğunluğu ve kuvvet dengesini destekleyen düşük etkili programlar

Bu yaklaşım kadınların spora katılımını süreklilik içinde ele alır ve “başlayan ama devam etmeyen katılım” sorununu azaltır (Hirvensalo, 2011).

### Kolektif Kadın Spor Grupları ve Toplumsal Dayanışma

Kadın odaklı spor grupları, yalnızca fiziksel aktivite değil dayanışma, akran desteği ve sosyal güven ağlarının kurulduğu alanlardır. İzmir “Kadın Bisiklet Girişimi”, İstanbul “Kadın Yürüyüş Toplulukları” ve Eskişehir “Kadın Rekreatyon Grubu” uygulamaları, sporun kadınları hem sosyal hem duygusal olarak güçlendiren bir topluluk inşa etme aracı olduğunu göstermektedir. Bu gruplar zamanla gönüllülük, mahalle dayanışması, kamusal savunuculuk ve yerel kararlara katılım süreçlerine de dahil olabilmektedir (Habib, 2019; Marlier et al., 2014).

### Kadınlar İçin Rekreatyon Programlarında Vaka İncelemeleri

Kadınların spora katılımını destekleyen yerel yönetim uygulamaları, farklı ülkelerde benzer amaçlara yönelse de mekânsal kültür, hizmet sunum modelleri ve yerel toplumsal cinsiyet rejimleri nedeniyle farklı tasarım yaklaşımları üretmiştir. Türkiye’deki belediye uygulamalarını anlamak için bu deneyimler hem karşılaştırma hem de politika transferi açısından önemlidir.

### İstanbul Büyükşehir Belediyesi – “Kadınlara Yönelik Rekreatyon Seansları” Modeli

İstanbul’da Spor İstanbul tarafından yürütülen kadın odaklı rekreatyon

programları, kent içi fiziksel aktiviteyi toplumsal cinsiyet çeşitliği perspektifiyle yeniden anlamlandırmaktadır. Kadınlara özel seanslar, yüzme, pilates, zumba, rehabilite edici egzersizler ve açık hava grup yürüyüşleri gibi düşük eşikli hareket türlerini temel almaktadır. Program tasarımında iki temel yaklaşım dikkat çeker:

**1. Mekânsal erişim kolaylaştırması:** Tesisler toplu taşımaya yakın konumlandırılmakta; özellikle sahil yürüyüş hatları ve park içi spor alanları, kadınların zaman esnekliği ile kullanabileceği biçimde düzenlenmektedir.

**2. Mahremiyet ve güvenlik:** Kadın eğitmen tercihleri, soyunma alanı tasarımları ve “kadın gruplarının birlikte hareket etmesi” ilkesi, katılımın duygusal güven temelini desteklemektedir.

Yapılan sosyal etki değerlendirmelerinde, programların özellikle 30–55 yaş aralığındaki kadınlarda öz-yeterlik, sosyal bağlantı ve kamusal alan kullanım sıklığı üzerinde anlamlı artışlar yarattığı raporlanmaktadır (Spor İstanbul, 2023).

### İzmir – “Kadın Bisiklet Toplulukları” ve Kent Hareketliliği

İzmir’de kadınların bisiklet kullanımına yönelik topluluk temelli programlar, sporun yalnızca bir aktivite değil aynı zamanda kentsel hareketliliği dönüştüren bir kültür olduğunu göstermektedir. “Kadın Bisiklet Girişimi” modeli, kadınların gündelik ulaşım pratiklerini aktif ulaşım ile yeniden kurmasına destek olur. Bisiklet rotalarında güvenlik (aydınlatma, görünürlük), sosyal destek ve yavaş tempolu grup sürüşleri, kadınların kentte “görünür bir hareketli özne” olarak yer almasını sağlar. Bu durum kadınların kamusal alanda yer alma hakkını güçlendiren sembolik bir kazanımdır (İzmir BB, 2024).

Araştırmalar, kadınların bisiklet kullanımının yalnızca sağlık ve fiziksel aktiviteyle ilişkili olmadığını, aynı zamanda **özerklik ve kentle ilişkilene** deneyimi yarattığını göstermiştir (Gera, 2023).

### Latin Amerika – “Ciclovía” Programlarının Toplumsal Cinsiyet Boyutu

Kolombiya’nın Bogotá kentinde başlatılan “Ciclovía” (trafiksiz pazar günleri) uygulaması, kadınların kamusal açık alanları topluluk halinde geri kazanma stratejilerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Kadınların grup halinde hareket ettiği etkinlikler, bireysel güvenlik kaygısını azaltır ve sosyal dayanışmayı güçlendirir. Araştırmalar, Ciclovía programlarının kadın katılımcılar üzerinde yaşama bağlılık, sosyal katılım ve kolektif aidiyet duygularını artırdığını ortaya koymuştur (Montero, 2016).

Bu örnek, Türkiye’de sahil şeritleri, cadde kapatma etkinlikleri ve “hafta sonu yürüyüş hatları” planlamalarında uygulanabilir bir politika yönü sunmaktadır.

### **Batı Avrupa – Danimarka ve Hollanda’da “Kadın Spor Kulüpleri” Modeli**

Danimarka ve Hollanda’da belediyeler, kadınlara özel yerel spor kulüpleri aracılığıyla sosyal bütünleşmeyi desteklemektedir. Bu kulüpler, rekabet yerine katılım ve sosyal bağ kurma ilkesine dayanır. Katılımcıların büyük çoğunluğunun “spor deneyimi olmayan” kadınlardan oluşması, düşük çeşikli programların sürdürülebilirliğini güçlendirmektedir (Cortis, 2009). Araştırmalar, bu kulüplerin yalnızca fiziksel aktivite düzeyini artırmakla kalmadığını, aynı zamanda mahremiyet, sosyal kabul ve rol modelleşme süreçlerini desteklediğini göstermiştir.

### **Türkiye İçin Politika Çıkarımları**

Bu karşılaştırmalı örnekler Türkiye belediyeleri için üç önemli politika önerisi sunmaktadır:

**1. Topluluk temelli spor modeli,** salon-temelli hizmet modelinden daha kapsayıcıdır.

**2. Güvenli ve erişilebilir ulaşım,** kadın katılım oranlarını belirleyen birincil belirleyicidir.

**3. Kadın liderlerin görünürlüğü,** sürdürülebilir katılımın anahtarıdır.

Kadınların spor alanında yalnızca katılımcı değil, **kolaylaştırıcı, eğitmen, topluluk lideri ve karar verici** olması, sporun toplumsal eşitlik boyutunu dönüştürür (Grundy-López, 2024; Morgan et. al., 2024).

### **Engelli Bireyler İçin Kapsayıcı Spor Politikaları ve Evrensel Tasarım Yaklaşımı**

Engelli bireylerin spor ve rekreasyon etkinliklerine katılımı günümüzde sağlık, sosyal içermeye ve vatandaşlık hakkı temelinde değerlendirilmektedir. Engellilik çalışmalarında giderek daha fazla kabul gören toplumsal engellilik modeli, engelliliğin bireyin fiziksel durumundan değil, toplumsal yapıların yarattığı erişim engellerinden kaynaklandığını ortaya koymaktadır (Oliver & Barnes, 2019; Shakespeare, 2022). Buna göre spor alanında karşılaşılan zorlukların kaynağı, bireysel bedensel “sınırlar” değil mekânsal erişimsizlik, negatif toplumsal tutumlar, yetersiz program uyarlamaları ve hizmet sunumunda standartlaşma eksikliğidir (Smith, 2018).

Bu nedenle yerel yönetimlerin engelli bireyler için sporu desteklemesi, özel rehabilitasyon etkinlikleri sunmaktan daha geniş bir çerçevede ele alınmalıdır. Güncel literatür, kapsayıcı spor politikalarının evrensel tasarım, uyarlanmış spor modelleri ve sosyal destek ağlarının güçlendirilmesi temelinde yapılandırılması gerektiğini ortaya koymaktadır (Hogue, 2019). Evrensel tasarım ilkeleri, spor tesislerinin yalnızca sonradan düzenlenmiş “erişilebilir” alanlar değil, başlangıçta herkesin kullanabileceği biçimde kurgulanmış mekânlar olması gerektiğini savunur (Abd. Samad et al., 2018).

Yerel yönetimlerin Türkiye’de uyguladığı kapsayıcı spor girişimleri bu çerçevede dikkat çekicidir. İBB, İzmir ve Ankara belediyelerinde goalball, boccia, tekerlekli sandalye basketbolu, uyarlanmış yüzme programları ve aile destek odaklı spor seansları düzenlenmektedir. Ancak literatür, kapsayıcı spor programlarının etkisinin yalnızca program katılım sayılarıyla değil, öz-yeterlik artışı, sosyal aidiyet üretimi, kamusal görünürlük ve topluluklaşma çıktılarıyla değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Priestley, 1998; Kiuppis, 2018).

Son yıllarda yapılan çalışmalar, engelli bireylerin spor alanında görünür hale gelmesinin toplumdaki normatif beden anlayışını sorguladığını ve engellilikle ilişkilendirilen pasiflik söylemlerini zayıflatıldığını göstermiştir (Kolotouchkina, 2021). Dolayısıyla belediyelerin kapsayıcı spor politikaları, yalnızca bireyin fiziksel kazanımını değil, toplumun dönüşüm kapasitesini hedef almalıdır. Bu bağlamda engelli sporu, yalnızca rehabilitasyon değil, kamusal alan hakkının yeniden dağıtım anlamına gelmektedir.

### **Gençler Ve Göçmen Topluluklarında Spor Yoluyla Toplumsal Uyum**

Gençler için spor, kimlik oluşumu, akran ilişkisi, duygusal düzenleme ve sosyal aidiyet süreçlerinin şekillendiği bir toplumsal öğrenme alanıdır (Anderson-Butcher, 2016). Sporun gençlik gelişimi üzerindeki etkileri yalnızca fiziksel uygunluk değil, öz-yeterlik, dayanıklılık ve sosyal bağ üretimi ile ilişkilidir (Holt, 2025). Bu nedenle gençlik politikalarında spor, risk davranışlarının önlenmesine yönelik tamamlayıcı bir sosyal destek mekanizması olarak değerlendirilmektedir.

Göçmen topluluklar açısından sporun rolü özellikle önemlidir. Spor, karmaşık göç süreçlerinde bireyin yeni toplumsal çevreye bağlanmasını sağlayan bir geçiş alanı sunar. Stride (2018) ve Spracklen vd. (2015), sporun göçmen uyumunda dil bariyerinden bağımsız iletişim, ortak eylem, ritüel oluşturma ve aidiyet üretme kapasitesine sahip olduğunu göstermektedir. Ancak bu etki, sporun rekabetçi ve dışlayıcı biçimde değil, düşük eşikli, akran

liderliğine dayalı ve kültürel çoğulluğu tanıyan formatlarda uygulanmasıyla gerçekleşir.

Türkiye’de İzmir, Eskişehir ve İstanbul’da uygulanan karma spor grupları, mahalle futbol sahası programları, bisiklet toplulukları ve açık alan nötr spor buluşmaları, genç ve göçmen katılımını destekleyen modeller olarak öne çıkmaktadır. Bu modellerde ortak olan ilke şudur: Spor, gençlere “aktif kullanıcı” kimliği değil, kamusal mekânın ortak sahibi olma deneyimi sunar. Bu durum, göçmen gençlerin şehirde “misafir” değil “yerleşik özne” olarak konumlanmasına katkı sağlar (Habib, 2019).

Son araştırmalar, sporun uyum politikalarında tek başına çözüm olmadığını, etkili olabilmesi için konuşma alanları, akran kolaylaştırıcılığı, rehberlik mekanizmaları ve yerel topluluk örgütlenmesi ile birlikte yürütülmesi gerektiğini göstermektedir (Khurana, 2024). Dolayısıyla sporun uyum üretme kapasitesi yapılandırılmış toplumsal ilişkiler modeline bağlıdır.

### **Sporda Gönüllülük, Topluluklaşma ve Sosyal Sermaye Üretimi**

Gönüllülük, spor ekosisteminin yalnızca operasyonel değil kültürel taşıyıcı unsurudur. Gönüllüler, spor programlarının topluluk içinde süreklilik kazanmasını, norm oluşturmalarını ve sosyal bağlar üretmesini sağlar. Putnam’ın (2000) sosyal sermaye kavramsallaştırması çerçevesinde spor gönüllüleri hem bağlayıcı sosyal sermaye (aynı gruptaki kişiler arasında dayanışma) hem de köprüleyici sosyal sermaye (farklı gruplar arasında ilişki oluşturma) üretir.

Güncel literatür, gönüllülüğün yalnızca “yardım emeği” değil, kimlik inşası, değer paylaşımı ve kolektif aidiyet üretimi olduğunu vurgulamaktadır (Noordegraaf, 2015; Habib, 2019). Yerel yönetimlerin gönüllü programlarının etkili olabilmesi için gönüllülüğün tanınması ve görünür kılınması, rol tanımlarının açık olması, eğitim ve mentorluk süreçlerinin yapılandırılması ve gönüllü katılımının karar alma süreçlerine dahil edilmesi gerekir.

Belediye destekli spor gönüllülüğü, bireyin mahalle ve kentle kurduğu bağları güçlendirerek kamusal alanda kolektif sorumluluk duygusunu artırır. Spor İstanbul, İzmir Gençlik Meclisleri ve Eskişehir Kent Parkı topluluk liderlik modelleri, gönüllülük aracılığıyla topluluk tabanlı spor kültürünün kurumsallaştırılmasının Türkiye’de mümkün olduğunu göstermektedir (Kishalı, Alaeddinoğlu & Dal, 2021).

Gönüllülüğün toplumsal etkisi, yalnızca spor etkinliklerinin devamlılığı değil, yerel yurttaşlığın güçlenmesi ve kamusal alanın ortak sahiplik

duygusuyla kullanılmaya başlanmasıdır. Bu nedenle gönüllülük, belediye spor politikalarında “destek unsuru” değil, toplumsal dönüşümün asli taşıyıcısı olarak ele alınmalıdır.

### Program Tasarımı, Uygulama ve İzleme-Değerlendirme Süreci

Yerel yönetimlerde spor tabanlı sosyal gelişim programları, yalnızca etkinlik planlaması veya tesis işletmesi düzeyinde değil, uzun vadeli toplumsal etki üretme hedefiyle yapılandırılmalıdır. Bu nedenle etkili bir spor politikası, analiz – tasarım – uygulama – izleme – değerlendirme döngüsü üzerine kurulmalıdır (Coalter, 2013; Holt, 2025).

### İhtiyaç ve Bağlam Analizi

Programın sürdürülebilir olabilmesi için ilk adım, yerel bağlamın sosyomekânsal haritalandırılmasıdır. Kadınlar, gençler, engelli bireyler ve göçmen topluluklar arasında fiziksel aktiviteye erişim fırsatları eşit değildir. Bu eşitsizlikler, gelir, toplumsal cinsiyet normları, mekânsal konum, güvenlik hissi, ulaşım sürekliliği ve sosyal sermaye yoğunluğu ile ilişkilidir (Evans & Sleaf, 2023; Maxwell, 2013). Dolayısıyla ihtiyaç analizi sürecinde, hedef grupların “ne istediklerinden” çok, katılımı mümkün kılan koşulların neler olduğu belirlenmelidir.

### Program Tasarımı: Düşük Eşik ve Yaşam Döngüsü Yaklaşımı

Güncel literatür, toplumsal kapsayıcı spor programlarının düşük eşikli katılım ilkesine dayanması gerektiğini göstermektedir (Fraser-Thomas, Côté & Deakin, 2022). Yani çaba seviyesi uyarlanabilir, katılım ücretsiz veya düşük maliyetlidir, grup birlikteliği ve sosyal destek teşvik edilir, öğretici değil, katılımcı merkezli yöntemler uygulanır.

Kadınlar için yaşam döngüsü temelli programlar (Hirvensalo, 2011), engelli bireyler için uyarlanmış hareket modülleri (Hogue, 2019), genç göçmenler için akran liderliğine dayalı etkinlikler (Spracklen et al., 2015) tasarımın temel eksenlerindendir.

### Uygulama Süreci

Uygulamada belirleyici olan, belediyenin yalnızca hizmet sağlayıcı değil, aynı zamanda kolaylaştırıcı rol üstlenmesidir. Spor öğretmenleri, sosyal hizmet uzmanları, gönüllü koordinatörleri ve sağlık birimleri arasında çok aktörlü yönetim modeli kurulmalıdır (Jeanes & Lindsey, 2022). Türkiye örneklerinde, Spor İstanbul ve İzmir Belediyesi’nin gönüllü liderlik modülleri, katılımcıların kullanıcıdan topluluk üyesine dönüşümünü mümkün kılmıştır.

## İzleme ve Değerlendirme (M&E)

Program başarısı yalnızca katılım sayısı üzerinden ölçülmemelidir. Literatür, sporun toplumsal etkisini ölçerken öz-yeterlik gelişimi (Holt, 2025), sosyal bağlılık ve aidiyet artışı (Stride et al., 2018), sosyal sermaye üretimi (Putnam, 2000; Noordegraaf, 2015), kamusal alan kullanım sıklığı ve güvenlik algısı ve gönüllülük sürekliliği gibi göstergelerin kullanılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

## Kamusal Mekân, Spor Altyapısı Ve Mahalle Bazlı Spor Ekosistemleri

Sporun toplumsal kapsayıcılık yaratabilmesi için mekânsal altyapı hayati önem taşır. Spor faaliyetleri, herkesin pratik olarak kullanabileceği kamusal erişimli alanlarda gerçekleşmediği sürece toplumsal eşitsizlikler yeniden üretilir (Abd. Samad et. al., 2018).

## Mahalle Spor Ekosistemi Yaklaşımı

Mahalle parkları, sahil şeritleri, basketbol sahaları, toplu kullanım yürüyüş rotaları, bisiklet yolları ve açık hava spor platformları gündelik hareketliliği mümkün kılar. Bu yaklaşım, sporun “salon ve üyelik” sınırlılığından çıkıp kamusal yaşam pratiği haline gelmesini sağlar. Bogotá Ciclovía modeli (Montero, 2016) ve İzmir sahil yürüyüş hatları, bu yaklaşımın etkili örnekleridir.

## Güvenlik, Erişim ve Toplumsal Konfor

Kadınların, yaşlıların ve göçmenlerin açık alanları kullanabilmesi için algılanan güvenlik belirleyicidir (Dubey, 2025). Bu nedenle belediyeler aydınlatma sürekliliği, konut-spor alanı mesafe planlaması, kamusal denetim noktaları, toplu taşıma-spor mekânı entegrasyonu ile erişimi fiziksel olduğu kadar psikososyal olarak da mümkün kılmalıdır.

## Kamusal Alan Hakkı ve Toplumsal Görünürlük

Spor yapan bedenin kamusal alanda görünür olması, özellikle kadınlar ve engelli bireyler için kültürel dönüşüm etkisi yaratır (Kolotouchkina, 2021). Bu nedenle spor mekânları yalnızca fiziksel altyapı değil, norm dönüşümü alanlarıdır.

## Sonuç

Bu bölümün bulguları, sporun yerel yönetim ölçeğinde toplumsal dönüşüm üretme kapasitesinin güçlü ve çok katmanlı olduğunu ortaya

koymaktadır. Sporun toplumsal etkisi yalnızca bireysel sağlık çıktılarıyla sınırlı değildir. Spor, kamusal alanın demokratikleşmesini, dezavantajlı grupların görünürlüğünün artmasını, yerel dayanışma ağlarının güçlenmesini ve kent sakinlerinin ortak yaşam kültürünü yeniden kurmasını sağlayan bir toplumsal etkileşim alanıdır. Bu nedenle spor politikaları, yalnızca tesisleşme veya etkinlik takvimi planlamasıyla değil, erişim adaleti, topluluk oluşturma, gönüllülük, kapsayıcı mekânsal tasarım ve kültürel çeşitlik ilkeleri üzerinden kurgulanmalıdır.

Yerel yönetimlerin rolü, spor hizmeti sunan bir idare olmaktan çıkarak topluluklarla birlikte spor kültürü üreten bir kolaylaştırıcı konumuna evrilmelidir. Kadınlar, engelli bireyler, gençler ve göçmen topluluklar için tasarlanan kapsayıcı programlar, yalnızca katılımı artırmakla kalmayıp toplumsal güçlenme ve öz-yeterlik duygusunu da beslemektedir. Gönüllülük temelli spor toplulukları ise yerel yurttaşlığı, aidiyeti ve kolektif sorumluluk bilincini destekleyen sosyal sermaye üretim mekanizmaları olarak kritik önemdedir.

Sonuç olarak spor, yerel yönetimlerde toplumsal çeşitlik, dayanışma, sağlık hakkı, katılım ve kamusal hayatın ortaklaşması için stratejik bir araçtır. Sporun dönüştürücü gücü, bilinçli politika tasarımı ve topluluk merkezli yönetimle en güçlü halini alır. Böylece spor yalnızca bedeni değil, kentin toplumsal dokusunu da yeniden şekillendiren bir kamusal değer üretim alanına dönüşür.

## Kaynakça

- Abd. Samad, N. A, Said, I. Abdul Rahim, A. (2018). Universally designed public spaces by enhancing accessibility and connectivity. *International Journal for Studies on Children, Women, Elderly And Disabled*, 3, 126-129.
- Anderson-Butcher, D., Riley, A., Iachini, A., Wade-Mdivanian, R., Davis, J., & Reynolds, J. (2016). Sports and youth development. In R.J.R. Levesque (Ed), *Encyclopedia of Adolescence*. New York: Springer.
- Alaeddinoğlu, V. (2024). Amatör Sporun Gelişmesinde Belediyeler Spor Liginin Önemi. *Uluslararası Gelişim Akademik Dergisi*, 1(5), 25-33.
- Ankara Büyükşehir Belediyesi (2023). *Spor ve Toplum Hizmetleri Faaliyet Raporu 2023*. Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- Arumi-Prat, I., Cirera-Viñolas, E., McKenna, J., Puig-Ribera, A. (2025). Gender differences in barriers to sports participation on the transition from adolescence to young adulthood in a mediterranean region. *Preventive Medicine Reports*, 58, 103226.
- Bates, D., Hylton, K. (2020). Asset-based community sport development. *Managing Sport and Leisure*, 26(1), 1-12.
- Coalter, F. (2013). *Sport for Development: What game are we playing?* Routledge.
- Cortis, N. (2009). Social Inclusion and Sport: Culturally diverse women's perspectives. *The Australian journal of social issues*, 44(1), 91-106.
- Dubey, S., Bailey, A. Lee, J. (2025). Women's perceived safety in public places and public transport: A narrative review of contributing factors and measurement methods, *Cities*, 156, 105534.
- Eskişehir Büyükşehir Belediyesi. (2024). *Açık Alan Spor Alanları ve Rekreasyon Raporu*. Eskişehir BB Yayınları.
- Gera, K., Hasdell, P. (2023). Learning from informal gendered mobilities: Towards a holistic understanding for experimenting with city streets, *Journal of Urban Mobility*, 4, 100061.
- Grundy-López, R. E., Paredes-Velazco, R., Aguilar-Gonzales, H. E., Duché-Pérez, A. B. (2024). Local Public Policies in the Field of Sports: A Systematic Review of the Literature from the SDG. *Journal of Lifestyle and SDGs Review*, 4(2), e01828.
- Habib, S., Ward, M. R. M. (2019). Identities, Youth and Belonging. *Studies in Childhood and Youth*, Palgrave Macmillan Cham.
- Hirvensalo, M., Lintunen, T. (2011). Life-course perspective for physical activity and sports participation. *Eur. Rev. Aging Phys. Act.*, 8, 13–22.
- Hogue, C. M. (2019). The protective impact of a mental skills training session and motivational priming on participants' psychophysiological responses to performance stress, *Psychology of Sport and Exercise*, 45, 101574.

- Holt, N. (2025). Positive youth development through sport: What works, under what circumstances, for whom? And what's next? *Psychology of Sport and Exercise*, 80, 102917.
- İzmir Büyükşehir Belediyesi Spor Dairesi Başkanlığı. (2024). *Herkes İçin Spor Strateji Belgesi*. İzmir BB Yayınları.
- Khurana, R. (2024). A Study of Sports-Based Youth Development Programs. *Innovations in Sports Science*, 1(2), 11-16.
- Kishali, N.F., Alaeddinoğlu, V., Dal, A., (2021) The Role of Local Governments in the Development of Amateur Sports (Erzurum Metropolitan Municipality Example), *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(1): 143-154, 2021
- Kiuppis, F. (2018). Inclusion in sport: disability and participation. *Sport in Society*, 21(1), 4-21.
- Kolotouchkina, O., Llorente-Barroso, C., García-Guardia, M. L., Pavón, J. (2021). Disability, Sport, and Television: Media Visibility and Representation of Paralympic Games in News Programs. *Sustainability*, 13(1), 256.
- Marlier, M., Cardon, G., De Bourdeaudhuij, I., Willem, A. (2014). A capacity building approach to increase sports participation in disadvantaged urban communities: a multilevel analysis. *J Urban Health*. 91(6), 1114-1128.
- Maxwell, H., Foley, C., Taylor, T., Burton, C. (2013). Social Inclusion in Community Sport: A Case Study of Muslim Women in Australia. *Journal of Sport Management*, 27(6), 467-481.
- Montero, S. (2016). Worlding Bogotá's Ciclovía: From Urban Experiment to International "Best Practice": From Urban Experiment to International "Best Practice". *Latin American Perspectives*, 44(2), 111-131.
- Morgan, T., Henne, K., Blacklock, J., Starre, K. (2024). Counting women: Indicator culture and gender inclusion in sports leadership. *International Review for the Sociology of Sport*, 1–17.
- Noordegraaf, M. A., Celebi, M. (2015). The challenges of volunteering during international sport organizations/events. *International Journal of Human Sciences*, 12(1), 1263-1279.
- Oliver, M., & Barnes, C. (2019). *The social model of disability: An outdated ideology?* Routledge.
- Priestley, M. (1998). *Disability Politics and Community Care*. Jessica Kingsley Press.
- Putnam, R. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon & Schuster.
- Schulenkorf, N., Sherry, E., & Rowe, K. (2016). Sport-for-development: An integrated literature review. *Journal of Sport Management*, 30(1), 22–39.
- Shakespeare, T. (2022). *Disability rights and inclusion*. Polity Press.

- Smith, B., Bundon, A. (2018). Disability Models: Explaining and Understanding Disability Sport in Different Ways. In: Brittain, I., Beacom, A. (eds) The Palgrave Handbook of Paralympic Studies. Palgrave Macmillan, London.
- Spor İstanbul. (2023). *Sosyal Etki Raporu 2023*. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- Spor İstanbul. (2024). *Faaliyet Raporu 2024*. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- Spracklen, K., Long, J., Hylton, K. (2015). Leisure opportunities and new migrant communities: challenging the contribution of sport. *Leisure Studies*, 34(1), 114-129.
- Stride, A., Norman, L., Fitzgerald, H., Clarke, N. J., Bates, D., Drury, S., Hoole, A., Lawrence, S., Marks, K., Stodter, A., McGoldrick, M. (2018). The power of belonging: reframing notions of inclusion in sport. World Health Organization. (2018). *Global Action Plan on Physical Activity 2018–2030: More active people for a healthier world*. WHO Publishing.